

Carl Rodbertus — Ferd. Lassalle.

Aus dem literarischen Nachlass von Carl Rodbertus-Jagetzow. Herausg. v. Schumacher-Zarehlin u. Ad. Wagner. I. Briefe von F. Lassalle an Rodbertus. Mit einer Einleit. v. Ad. Wagner. Berlin, 1878. Puttkammer & Mühlbrecht. (95 S.).

Rodbertus og Lassalle, — hvilke Kontraster! Den stille Videnskabsmand, ukjendt af den store Mængde, — og den ildfulde Agitator, kjendt af Alle. Hin levende et roligt, lidet fremtrædende, Liv, helliget til Videnskaben, et Liv der i en høj Alder afsluttes ved en prosaisk og ubemærket Død, hidført ved en Lungebetændelse d. 6. Debr. 1875; — denne levende et kort men indholdsrigt, ustadigt, afvejlende, stærkt fremtrædende Liv, udfyldt af nogle videnskabelige Studier, dog mere af praktisk Agitation, af politiske Kampe, romantiske Kampe og andre Kampe, et Liv der i en endnu ung Alder afsluttes ved en opsigtvækkende Død, hidført ved Duel i Anledning af en Kjærlighedshistorie. Paa sit Gods sad Rodbertus i lange Aar og grublede over den sociale og økonomiske Videnskab, og Resultatet af sine Grublerier nedlagde han i en Række af Bøger, skrevne i et fuldstændigt upopulært, tungt, vanskeligt forstaaeligt Sprog, læste af Faa, skattede af Færre. Blandt disse Sidste var Lassalle. Den socialdemokratiske Bevægelse, som det lykkedes Lassalle at rejse, blev rejst i Tyskland, og i dette Land kunde Bevægelsen vanskeligt rejses uden Videnskabens Bistand; men den videnskabelige Bistand fandt Lassalle ikke blot hos sin Lærer Karl Marx, men ogsaa hos de ældre viden-

skabelige Socialister Saint-Simon og Louis Blanc, hos Nationaløkonomen Ricardo, og endelig hos: Rodbertus. Videnskabelige Sætninger, der hos Rodbertus fandtes udtrykte i en yderst besværlig Form, forstod Lassalle at behandle med en saadan Behændighed, at de lod sig benytte som Redskaber i den praktiske Agitations Tjeneste. Det var jo netop heri Lassalles Talent bestod: han stampede ikke Socialdemokratiet frem af Jorden; han forenede kun de tidligere spredte, tildels kun skjult gjærende Elementer til en samlet Optræden; og de Vaaben, hvoraf han benyttede sig i Kampen, vare i Virkeligheden ikke blevne opfundne af ham; men han forstod behændigt at tillempe dem, at slibe dem.

Lassalles Personlighed og Virksomhed er velbekjendt; navnlig Brandes's Skildring og Mehrings Skrift*) have i de senere Aar bidraget til at aabne Almenhedens Blik for Betydningen af denne store Agitator. Rodbertus er endnu ukjendt eller kun lidet kjendt, og ikke blot af det store Publikum: endog i de videnskabelige Nationaløkonomers snevre Kreds er det kun et Mindretal, hvis Viden om Rodbertus rækker længere end til hans Navn og Titterne paa nogle af hans Bøger. Men nu har ogsaa han faaet sin Apostel, — i Adolf Wagner.

Rodbertus og Lassalle, — hvilke Kontraster! De forstod dog at vurdere hverandre. Rodbertus satte Pris paa den unge Agitator, og Lassalle udtalte uforbeholdent, hvormeget han skyldte Godsejeren paa Jagetzow. «Jeg har læst det,» skriver han om et af Rodbertus's Skrifter, «jeg har læst det tre Gange i Træk med den mest anspændte Tænkraft og i bestandig Selvdiskussion.» Ja, Lassalle mente endog at burde, — omend forgæves, — søge om Rodbertus's direkte Medvirken ved Arbejderagitationen.

Det er navnlig i sine Breve, at Lassalle udtaler sig om den Betydning, han tillagde Rodbertus. En offentlig Anerkjendelse af Rodbertus findes — foruden i de talrige Skrifter og Artikler, hvor dette Navn mere lejlighedsvis træffes — i Karl Grüns Artikel «zur Erinnerung an Carl Rodbertus», og endelig

*) Jfr. Nationaløk. Tidsskrift X, S 467 fg.

nu i Adolf Wagners Afhandling i Tübingen Tidsskriftet 1878. Adolf Wagner ser i Rodbertus «den første, den mest originale og dristigste Repræsentant for den videnskabelige Socialisme i Tyskland». Som original Repræsentant for den videnskabelige Socialismes rent økonomiske Side «staar han ved Siden af eller over Lassalle, Marx og Engels, og han har tidligere end nogen af disse Mænd formuleret visse Kjærnepunkter af den videnskabelige Socialisme. Han har først befriet denne for Franskændenes Fantastik, og han fremsatte samtidigt med og upaavirket af Proudhon og Louis Blanc Kvintessensen af sin Theori i et allerede 1842 udkommet højt tankerigt Skrift, og maa derfor, hvorledes man end forholder sig til hans Doktrin, indtage en meget fremragende Plads i den videnskabelige Nationaløkonomis Historie; — thi derom kunne Videnskabsmænd dog neppe mere være uenige, at den videnskabelige Socialisme fremstiller et System, som ingen nationaløkonomisk Videnskab mere kan ignorere.» I sine Skrifter har Rodbertus behandlet Produktionens og Fordelingens Hovedproblemer «saa originalt, saa skarpsindigt, saa mesterligt», at det er Wagner vanskeligt at forstaa, «hvorfor Rodbertus ikke for længe siden er bleven anerkjendt som en Mester af allerførste Rang i den theoretiske Nationaløkonomi.» Ja, Wagner giver ham endog Titelen: «den økonomiske Socialismes Ricardo». Men den halvt socialistiske Professors Temperament er, som vi vide, meget fyrigt, og hans Billeder kunne være vel dristige. Rodbertus vil dog ikke — i alt Fald ikke i faktisk Indflydelse — blive en Ricardo, saalænge Nationaløkonomernes Flertal indtager den Holdning ligeoverfor ham, det hidtil har indtaget. — Navnlig har Wagner følt sig saa stærkt tiltrukket af Rodbertus, fordi ogsaa denne Økonom førte Ordet for «en kultur-historisk Forandring i den økonomiske Ordning», en Forandring der skal bestaa i, at «die Volkswirthschaft» stedse mere bliver «Staatswirthschaft» o: en Formindskelse af Privatejendomsomfanget, en Udvidelse af det kommunistiske System paa det privatøkonomiskes Bekostning. Vel kan Wagner ikke billige den uafbrudte Polemik mod Ricardos Jordrentelære; men med Lassalle stemmer han overens i at mene: «at den ricardoske Theori ikke er

bleven omstødt, ikke engang ved Rodbertus, og at dennes Rentetheori meget vel lader sig forsone med den ricardoske.»

Da Lassalle begyndte sin Arbejderagitation, opfordrede han, som anført, Rodbertus til at støtte den ved direkte Medvirken. «Lassalle,» skriver Rodbertus, «havde læst mine Skrifter, og jeg hans. En flere Timer lang, alvorlig og indgaaende Samtale over nationalekonomiske og sociale Spørgsmaal, havde orienteret os over, hvori vi stemmede overens, og hvori vi afveg fra hinanden. En længere mere videnskabelig end politisk Korrespondance, der knyttede sig til hin Opfordring, præciserede disse Punkter nøjere.» Af denne Korrespondance er nu den ene Parts, Lassalles, Indlæg, bleve offentliggjorte. Man ser heraf, at Begge vare enige i at anerkjende Nødvendigheden af, at den nuværende Ejendomsordning afløses af en «mere rensel», en Ordning, «hvor den Enhver tilfaldende Ejendomsportion staa i et mere retfærdigt Forhold til Individets personlige Fortjeneste af Samfundet», og «en saadan Ejendomsinstitution vilde kun kunne realiseres, naar der blot gaves en Indkomstejendom.» Trods al Overensstemmelse i rels- og historisk-filosofisk Opfattelse maatte Rodbertus dog vægre sig ved at tage Del i Lassalles Arbejderagitation, fordi han var uenig med ham i to Hovedpunkter: «1. Lassalle vilde som bekjendt hæve de arbejdende Klassers Stilling ved et almindeligt System af Produktivassociationer, pekuniært understøttede af Staten. Jeg paa min Side vilde beholde Lønningsprincippet, men vilde dog ogsaa lade Staten underkaste det en Reform. — 2. Lassalle vilde af det socialistiske Parti tillige gjøre et politisk; jeg vilde, at det skulde forblive et udelukkende økonomisk. — Den politiske Partidannelse opstillede Lassalle som en *conditio sine qua non*. Hans Grunde vare: allerede under Schulze-Delitzsch vare Arbejderne bleve til et politisk, men økonomisk misledet Parti; fra denne økonomiske Misdeldelse kunde de kun delvis løses igjen ved Hjælp af en stærkere politisk Agitation; derfor Fordringen om «almindelig Stemmeret», som Frihandler-Demokratiet allerede kun havde ringe Tilbøjelighed for. Jeg lader disse Grunde staa ved deres Værd; men i ethvert Tilfælde var denne Betingelse Grunden til,

at vi ikke kunde komme til en Forstaaelse. . . . Produktiv-associationen vilde Lassalle sandsynligvis have vendt Ryggen, forudsat at et andet Middel, navnlig set fra Partipolitikens Standpunkt, var blevet gjort ham antageligt. Meddel mig et saadant! skriver han til mig i den meget indgaaende videnskabelige Brevvexling, vi have ført om denne Gjenstand. Denne Meddelelse fandt ikke Sted fra min Side, da mine Anskuelse ikke kunde forliges med nogen politisk Agitation, der vilde ophidse de arbejdende Klasser imod den bestaaende Statsmagt. Desuden gjorde Lassalles tidlige, overordenligt beklagelige Død snart en Ende paa vor Forbindelse.»

Lassalles Breve til Rodbertus kaste Lys paa Forholdet mellem den socialdemokratiske Agitator og den socialistiske Videnskabsmand. De indeholde mangt et Vidnesbyrd om gjensidig Højagtelse, ja Beundring. Man finder i dem Træk, der maa tages i Betragtning ved Bedømmelsen af Lassalles Karakter. Arbejderbevægelsens Historieskriver vil ikke undlade at gøre sig bekendt med dem. De indeholde endelig videnskabelige Kommentarer til Lassalles og Rodbertus's Værker.

Af Rodbertus's literære Efterladenskaber agtes der endvidere udgivet en Fortsættelse og Fuldstændiggjørelse af de berømte «sociale Breve til v. Kirchmann». Naar denne Fortsættelse foreligger, vil der være Anledning til at gøre Rodbertus's videnskabelige Standpunkt til Gjenstand for en nøjere Redegjørelse. En saadan vil næppe være overflødig.

A. P.